Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

№ 36 (472) 1937 ий 18 ийуль, рушарньа № 36 (472)

МОСКВА—ЙЎДВЭЛ ПОЛЬУС—АМЭРИК СОЙЭДИНЬОН ШТАТ ПЭРЭЛЬОТЫМ ЧАПЛЫН ШУКТЫМО

Амэрик Сойэдиньон Штатыш

Калифорний штат, Марчфильдыш

„АНТ—25" самольот экипажлан— ГРОМОВ, ЙУМАШЭВ, ДАНИЛИН йолташ-шамычлан

Москва—Йўдвэл польус—Амэрик Сойэдиньон Штат пэрэльотым чаплын шуктымо дэнэ да тура корно дэнэ торашкэ чоҥэштымаштэ у тўньамбал рэкордым ыштымэ дэнэ саламлэна.

Совэт авиацын у сэҥымашыжым ыштымэ годым тэндан ончыктымо гэроизм дэн искусствыда дэнэ мэ куанэн улна.

Совэт Ушэм шэмэр-шамыч тэндан сэҥымашда дэнэ кугэшнат. Тэндам ӧндалына да тэндан киддам кормышталына.

И. Сталин	С. Косиор	В. Мэжлаук
В. Молотов	А. Микойан	Н. Хрущэв
К. Ворошилов	А. Андрэйэв	Я. Алкснис
В. Чубарь	А. Жданов	О. Шмидт
М. Калинин	Н. Йэжов	Н. Булганин
Л. Каганович	М. Рухимович	А. Туполэв

„АНТ—25" самольот экипажын СТАЛИН йолташлан колтымо тэлэграммыжэ

Вашингтон гыч, 1937 ий 14 ийуль,

Моско, Крэмль, СТАЛИНЛАН

Калифорний штатысэ Марчфилд войэннэ аэродром гыч тэлэфон дэнэ Гринвич жап дэнэ 17 часат 40 минутышто Громов дэч Тыйын лўмэшэт тыгай тэлэграммым налынам:

„Тэндан мланна ўшанымыдалан экипаж шкэнжын прэданностьшым, йӧратымашыжым да таум каласа. Шкэнан пэрэльотнам тланда, калык-шамычын кугу вождьышлан, посвäщатлэна. ГРОМОВ, ЙУМАШЭВ, ДАНИЛИН". УМАНСКИЙ.

МАРЧФИЛЬД (КАЛИФОРНИЙ) ГЫЧ

1937 ий 15 ийуль

МОСКО, КРЭМЛЬЫШ

Сталин, Молотов, Ворошилов, Чубарь, Калинин, Каганович, Косиор, Микойан, Андрэйэв, Жданов, Йэжов, Рухимович, Мэжлаук, Хрущэв, Алкснис, Шмидт, Булганин, Туполэв йолташ-шамычлан

Партийлан, Правитэльствылан, Тыланэт, шэргэ Сталин йолташ, шокшын саламлымыланда таум каласашна шомакнат ок ситэ.

Мэмнан сэҥымашна кугу Совэт Ушэмын иктэ гыч вэс сэҥымашкэ шумо вий дэн куатлыкым ончыкта.

Йӧратымэ родинлан пайда ыштышашан кэч могай пашамат ончыкшым шукташ пиалан лийына.

Громов.
Йумашэв.
Данилин.

59

Совэт Ушэм гэрой— М. ГРОМОВ.

Майор-льотчик— ЙУМАШЭВ.

Йошкар шулдыран „АНТ-25"— Йўдвэл Амэрикыштэ

Мэ „Йамдэ лий" газэтын кодшо номырэшыжэ „АНТ-25" самольот экипажын старт налмыжэ да 12-13 ийульышто кушто лиймыжэ нэргэн сэрэн улына ыльэ. Тачэ номырэшна шкэнан лудшо-влаклан самольотын финишым ыштымыжэ нэргэн сэрэна.

14 ийульышто самольот Лос Анжэлос дэн Сан-Диэго коклаштэ пэл корнэш, Сан-Джасинто ола лишан (Калифорний штат) волэн шинчын. Тидэ ола историчэский пэрэльотын финиш вэржэ лийын.

Самольот йўжышто 62 часат 17 минут чоҥэштэн.

Самольотын тарванэн каймэ вэр дэн волэн шичмэ вэр коклаштэ 10.200 километр утла лийэш. Мутат укэ, тидэ пэш кугу да чаплэ сэҥымаш. Тидэ кугу сэҥымашым ыштышэ, мэмнан родинын соколжо-шамыч совэт дэн тўньамбал авиацын историйышкыжэ у чаплэ страницым возэн шындэныт. Садланак гэрой-влакым мэмнан кугу эл дэн пырльа пўтынь тўньа саламла. Амэрик Сойэдиньонно Штат прэзидэнт Рузвэльт Совэт Ушэм гэрой Громов йолташлан тыгай саламлымэ тэлэграммым колтэн: Тэ да тэндан коллэгыда-шамыч Моско гыч Калифорнийыш пэрэльотым чаплын шуктэн улыда, тидын дэнэ, мыйын шонымаштэм, у тўньамбал рэкордым ыштэн улыда, манын мый кугун куанэн палэн налым. Тэндан сэҥымашда пэш чот куандара, мый Тэндам шокшын саламлэм".

НАГРАДИТЛЫМАШ

Моско—Йул канал строитэльствэ пашаштэ кугу сэҥымашым ыштымылан СССР Цэнтральнэ Исполнитэльнэ Комитэт 41 йэҥым Лэнин ордэн дэнэ, 25 йэҥым Йошкар Шўдыр ордэн дэнэ, 208 йэҥым Трудовой Йошкар Знамэ ордэн дэнэ да 129 йэҥым Знак Почота ордэн дэнэ наградитлэн.

Строитэльствэ начальник М. Д. Бэрман йолташым, строитэльствын главнэ инжэнэржэ С. Я. Жук йолташым да строитэльствын ожнысо начальникшэ, кызыт СССР Наркомлэс замэститэль Л. И. Коган йолташым, ты мартэ Лэнин ордэн дэнэ наградитлымылан кӧра, кызыт Йошкар Шўдыр ордэн дэнэ наградитлымэ.

САИЛЫМЭ ПРАВА НЭРГЭН

Шукэртэ огыл ССР Ушэм ЦИК-ын сэссийжэ эртыш. Тидэ сэссийыштэ совэт калыкын прэдставитэльышт—ССР Ушэм ЦИК члэн-влак совэт государствын сайлымэ законжым пэнгыдэмдышт.

Ик мыньар жап эртымэкэ мэмнан ачана-авана, изана-акана-шамыч сайлымэ бүллэтэньым налыт да совэт властын кушүл органжым—ССР Ушэм Вэрховно Совэтым сайлаш түналыт.

Тидэ сайлымаш всэобщий, тӧр, шолып йӱклэн вик сайлымаш лийэш.

Пэл калыкшэ правадымэ

Капиталист эллаштэ туныктышо-влак школьник-влаклан тыгэ ойлат: тэмдан ачада-авада государствым вуйлатышэ органвлакым всэобщий, вик, шолып да тӧр йӱклымӧ нэгызэш сайлэн кэртыт, манын. Но тидэ чын огыл, йӧршэш шойак.

Капиталист эллаштэ сайлымаш кузэ эртаралтмым ончэн налына. Тушто чыла калык гыч пэлыжын сайлымэ праважэ укэ. Йатыр капиталист эллаштэ—Бэльгийыштэ, Италийыштэ, Швэйцарийыштэ, Иугославийыштэ, Грэцийыштэ, Иапонийыштэ, Аргэнтиныштэ да Францийыштат—үдрамаш - шамычлан сайлымэ правам йӧршэшат пуэн огытыл. Но пӧрйэнг-шамыч кокла гычат пойан-шамыч вэлэ сайлымэ праван улыт. А шэмэр-влакым сайлымэ права дэч эрэ корангдэн шогат. Шэмэр калыкым сайлымэ права дэч корангдашлан лийын буржуазий түрлӧ причин-влакым шонэн луктын.

Куснылын да ик вэрыштэ эрэ илымым шотыш налмаш

Шуко капиталист эллаштэ „цэнз оседлости" манмэ политикым буржуазий кучылтэш. Тидэ политикэ тыгай: сайлымаштэ тудо вэлэ участвоватлэн кэртэш, кӧ пэл ий дэч шагал огыл тидэ олаштэ, альэ ик вэрыштэ ила. Ик вэрыштэ пэл ий дэч шагал илэн гын, тудо сайлэнат, сайлалтынат ок кэрт. Иужо капиталист эллаштэ сайлымаштэ участвытлашлан лийын ик вэрыштэ кок ий дэч шагал огыл илымэ кӱлэш. Буржуазийлан „цэнз оседлости" манмэ политикын молан кӱлмыжо пэш раш палэ. Капиталист эллаштэ пашадымэ армий пэш кугу. Пашадымэ-шамыч пашам кычалын кусныл коштыт. Буржуазий пашадымэ-влакым сайлымэ права дэч ӧрдышкӧ корангдашлан лийын тидэ политикым илышыш пурта.

2-шо мөгыр „Иамдэ лий".

„Образоватэльнэ цэнз"

Тидэ альэ чыла огыл. Английыштэ, Амэрикын Сойэдиньонно штатлаштыжэ, Вэнгрийыштэ да моло эллаштат „образовательный ценз" манмэ политикэ илышыш пурталтэш. Тидэ тэвэ мо лийэш: кӱлэш нарэ шинчымашым (образованьым) налдымэ йэнг-шамыч сайлэнат, сайлалтынат огыт кэрт. Мутлан, Сойэдиньонно штатлаштэ кӧ англичанла лудын, сэрэн ок мошто гын, тудын сайлымэ праважэ укэ. Нинэ закон-шамыч кӧн ваштарэш виктымэ улыт вара? Нинэ закон-шамыч шэмэр ваштарэш, тунэм кэртдымэ, образованьым налаш правадымэ ваштарэш виктымэ улыт.

Фашист Италийыштэ сайлымэ права дэнэ торгаймашкат шуэныт. Тушто сайлымэ правам тудо вэлэ налын кэртэш, кӧ ий йэда государствылан 100 лир дэч шагал огыл налогым түла. Тынарэ оксам пойан-шамыч вэлэ түлэн кэртыт. А калыкын кугу ужашыжэ—шужэн илышэ шэмэр-влак 100 лир налогым огыл, тудын лумыжо ужашыжымат түлэн огыт кэрт. Сандэнак фашист Италийыштэ 42 миллион калык гыч 10 миллионжо вэлэ сайлымаштэ участвоватлэн кэртэш. Но тидэ 10 миллион калыкшымат фашист-шамыч шкэ кандидатышт вэрч вэлэ йӱклыктат. Италийыштэ сайлымэ спискыжат иктэ—фашист организацын спискыжэ вэлэ. Тушто моло организацэ-влаклан сайлымашкэ кандидатым пуаш права пуалтын огыл.

Тыштэ сайлымэ правам ангысырэмдышэ, изэмдышэ, пүчкын налшэ моло причин нэргэнат каласкалаш лийэш. Нинэ причин-влак чылажат государствым вуйлатымэ паша дэч шэмэр калыкым ӧрдышкӧ корангдаш шонэн лукталтыныт.

Правадымэ молодьож

Капиталист эллаштэ молодьожын сайлымэ праважэ йӧршэшат укэ. Тушто самырык йэнг-шамыч сайлэнан, сайлалтынат кэртдымэ улыт. Иужо эллаштэ 22-23 ийготан гыч вэлэ сайлымэ правам пуэн түналыт, а Финльандийыштэ, Румыниыштэ да Польшыштэ 24-25 ийаш-шамыч вэлэ сайлэн кэртыт.

Капиталист эллаштэ сайлымэ правам эрэ изэмдэн толмэшым тыгай примэр-влак гыч раш ужаш лийэш США-ан кэчвал йымал вэлсэ вич штатлаштыжэ илышэ 2 миллионат 200 түжэм нэгр гыч 19 түжэм нэгрын вэлэ сайлымэ праважэ уло. А вэт США—эн „дэмократичнэ" эллан шотлалтэш.

Адак тыгай примэрым налын ончэна. Тэвэ Английыштэ парламэнтым сайлымашкэ кандидат 150 фунт стэрлингым (шӧртньӧ окса дэнэ 1.500 тэнгэ) залогыш пыштышаш. Залогым түлымаш моло капиталист эллаштат кумдан шарлэн. Тыгай залогым капиталист-шамыч пашазэ калыкым сайлымаш дэч корангдашлан лийын ыштэныт. Сайлымаштэ залог улмылан лийынак пашазэ-влак шкэ кандидатыштым пуэн огыт кэрт. Пашазэ-влак залоглан тынар шуко оксам кушто муын кэртыт? Пашазэ калыкын залоглан огыл, шкаланжэ кучылташат оксажэ ситышын укэ. Вэт эша залог дэч посна типографий-шамычлан (сайлымэ спискым пэчэтлымыштлан), пӧрт озалан (сайлымэ погынымашлан эртармылан) радиокомпаньэ-шамычлан (оратор-шамычын ойлымыштлан, молат) шуко оксам түлаш кӱлэш. Тидым капиталист-шамыч вэлэ шуктэн кэртыт. Нуно сайлымылан оксам чаманыдэ кышкат.

Шукэртэ огыл ик англичан писатэль Мйур „Британий кузэ управльатлалтэш" луман кнагам луктын. Тудо шкэ кнагаштыжэ кушнӧ ончыктымо чыла чойаланымэ механикэ нэргэн ойлэн. Сайлымаш дэч ончыч фабрикант дэн банкир-шамыч буржуазнэ партийым вуйлатышэ-шамычлан шуко оксам пуат. Тидэ окса гыч ужашыжэ рэдактор, радиокомпаньэ-шамычлан түлалтэш. Рэдактор, радиокомпаньэ-шамыч сайлаш выставитлымэ кандидат вэрч сайракын агитироватлышт, манын фабрикант дэн банкир-шамыч тыгэ ыштат.

Иужо годым капиталист-шамыч шкэ агэнтышт коч сайлашлан йӱк-шамычым оксала налыт. Нуно шкэ агэнтыштым пашадымэ-влак коклашкэ колтат. Капиталист-шамычын агэнтышт пашадымэ-влакым, альэ пэнгыдэ огыл сайлышэ-влакым, нуно буржуазийлан йӱклышт манын агитироватлат. Пашадымэ-влаклан буржуазийын кандидатшылан йӱклымыштлан оксам пуаш сӧрат.

„Тый мэмнан кандидатлан от йӱклӧ гын"...

Фашист-шамыч лүдыктылын йӱк-шамычым погаш толашат. Кӧ фашист кандидат ваштарэш йӱкла гын, тудлан түрлӧ осал тушманым ышташ сӧрат. Нуно лавочник-шамычлан викак тыгэ лүдыктыл ойлат:

— Тый мэмнан кандидатлан йӱклаш от түнгал гын, мэ тланэт мом ышташ кӱлэшыжым шинчэна. Тунам вара тыйын сатуэтым иктат налаш ок түнгал.

— Тый мэмнан кандидатлан йӱклаш от түнгал гын, тунам тый пашатым йомдарэт,—манын фашист кашак пашазэ дэн служышым лүдыктылыт.

Чылаланат раш палэ: сайлымэ кампаньылан тыгай „йамдылалтмаш" фабрикант дэн помэшык-влаклан кугу пайдам кондэн кэртэш. Түрлын ондалкалымаш, лүдыктылмашлан кӧрак шуко сайлышэ-влак фашист кандидатлан йӱклыдэ огыт кэрт.

Чылалан ик тӧр сайлымэ права

Ындэ сайлымаш мэмнан дэнэ, Совэт Ушэмыштэ кузэ эртаралтмым ончэн налына. Совэт Ушэмыштэ сайлымаш кушнӧ ончыктымо „сайлымаш" дэч мландэ дэн каван ойырлалт шогымышт сэмынак ойыртэмалт шога.

Мэмнан элыштэ 18 ийыш шушо чыла граждан-влак: пӧрйэнгжат, үдрамашыжат, кугу образованьанжат, шагал грамытанжат, ик вэрыштэ илышыжат, кусныл коштшыжат, рушыжат, марийжат, татаржат йал совэт гыч түналын СССР Вэрховно Совэт мартэ сайлэнат, сайлалтынат кэртыт. Кажнэ совэт гражданин кӧм социализм элым вуйлатэн кэршылан шотла гын, тудлан йӱклаш түналэш. Сталинский Конституцдо дэн у сайлымэ закон почэш сайлашлан кандидатым чыла организацэ дэн шэмэр обшэствэ-влак выдвигатлэн кэртыт. Нинэ организацэ дэн обшэствэ-влак шкэ кандидатышт вэрч агитацым ыштэн кэртышт, манын совэт государствэ нунылан окса налдэ типографийым, кагазым, погынымашлан пӧртым, радиостанцым пуа. Сайлымэ паша дэнэ лийэдышэ чыла расходым государствэ шкэ ӱмбакыжэ налэш. Сайлымашым тыгэ эртарэ дэнэ вэлэ сайлышэ-влак калыкын эн сай прэдставитэльжым, мэмнан кугу родинын эн сай гражданиныштым кандидатлан ойрэн да элым вуйлатымашкэ сайлэн кэртыт. Тыгэ вэлэ шэмэр - влак совэтышкэ сайлалтшэ дэпутат-влак сайлэн шогалтышэ калыкын ӱшанэн пумо пашажым поро кумыл дэнэ, сайын шукташ түналыт.

„Пионерская правда" гыч кэлыштарэн кусарымэ.

Тачэ—модэльэдромышто

Тачэ, модэльэдромышто (ола дэч 4 км. ӧдрыштӧ, Сэмьоновко йал воктэн) оласэ авиамодэлист-влакын сльотышт лийэш. Тидэ сльотышко оласэ чыла авиамодэлист-влак мийат да шкэ модэльыштым чонгэштыкташ түналыт. Кужун да кушыч чонгэштышэ эн сай модэль-влак рэспубликысэ сльотлан ойыралтыт. 20-шо ийульышто рэспубликысэ сльот лийэш.

Погынымаш 9 час эрдэнэ, пионьэр пӧрт ончылан лийэш.

Пытартыш пошто гыч эн интэрэснэ сэрыш

Поро кэчэ лийжэ!

Гэра, тыйын колтымо сэрышэтым 14-шэ ийульышто гына налым. Тудо мэмнан дэкэ 11-шэ ийульыштак толын улмаш. Тунамак сэрыш колтыдымэмлан от öпкэлэ дыр, манын шонэм. Шкат шинчэт, мэ авай дэн коктын Москош кайэнна ыльэ. Моско гыч 10-шо ийульыштак толнэна ыльэ, но ышт колто. Шочмо элнан рӱдö, чэвэр олажым ончэн кошт-са,—маньыч.

Чынак, Моско олам ончэн кошташ тэний мый пийалан лийым. Шинчэт, мэ тушто кушто гына лийын огына ул, кушко гына мийэн огына ул? Мэтроштат шуко коштна, Москва—Волга каналымат ужна, Трэтьаковский галлэрэйышкат, Изйашнэ искусство музэйышкат мийышна. Мом ужмэм шуын—чылажымат ужынам. Но чыла дэч ончыч эн пэрвойак Лэниным ужаш мийышна. Лэнин мавзолэйым могай улмыжым, Лэнинын кузэ киймыжым, тый дэкэт мий мöнгö чыла ойлэм. Адак Москошто шуко кнагам налынам, тудымат тылат ончыктэм.

Гэра, кузэ вара тый каникулым эртарэт? Мый кызыт шун дэнэ тӱрлö маскэ-влакым ыштылам. Тый шкат шинчэтыс, мый скульптур пашам пэш йöратэм. Тугак акварэль чийа дэнэ кэнгэж сӱрэт-влакымат ыштылам.

Адак мом сэраш? Моском ужын коштмо нэргэн сэршаш пэшак шуко да, тудым тый дэкэт миймöнгö чыла ойлэм.

Кызытэш сита.

Салам дэнэ Губайэв Льова.

Йошкар-Ола.

Совэт Ушэм гэрой-шамыч ССР Ушэмыш толаш лэктыныт

Совэт Ушэм гэрой-влак Чкалов, Байдуков, Бэльаков йолташмыт 14 ийульышто Ньйу-Йорк гыч „Нормандия" пароход дэнэ ССР Ушэмыш мöнгэш толаш лэктыныт. Гэройшамычым ужаташ портыш пэш шуко калык погынэн. Погынышо-влак Чкалов, Байдуков, Бэльаков йолташмытым пэш кокшын ужатэныт: гэрой-шамычлан пэлэдышым кышкэныт.

Пароходын тарванэн каймыжэ дэч ончыч Чкалов, Байдуков дэн Бэльаков йолташ-влак тыгэ каласэныт: „Мэ пэш чаплэ кэчын лэктын кайэна. Мэмнан йолташна-шамыч—Громов, Йумашэв, Данилин транспольарнэ корным ышташ лиймым адак ончыктышт. США правительствылан, учрэждэньэ, научно организацэ дэн пэчатьлан, тугак США-сэ шуко тангашамычлан мэмнан чоҥэштымаштэ шэргын полшымыштлан адак ик кана таум ыштэна. Мэ тыгэ шотлэна: тидэ ваш лиймаш мланна вэлэ огыл, тугак мэмнан эллан да тушто илышэ калык шамычланат ышталтын".

Мэлнан лагэр

ЛАГЭРЛАСЭ УВЭР-ВЛАК

Тэний Шэрнур районэш пионьэр лагэр почылто. Кызыт тыштэ пионьэр-влак канышым пэш вэсэлан эртарат. Тидлан нунын патэфонышт, гармоньышт, гитарышт, балалайкышт, адак колышташ радиоштат уло.

Ойар кэчэ жапыштэ оборонно значоклан нормым сдайат. Кызыт тöрштымаш да гранат кудалтымэ дэнэ 25 пионьэр БГТО значоклан нормым пуэн.

Димитрийэв В.

Лагэрыштэ библиотэкым ыштымэ

Кужэнэр районысо пионьэр лагэрыштэ изи библиотэк ыштымэ. Тидэ библиотэкыштэ йоча-влаклан лудашышт „Дубровский", „Мэтэлицэ", „Батальон авыралтын", моло кнага-влакат йатыр улыт. Тугак йатыр тӱрлö газэт толэш. Модаш шашкэ, шахматат сита, городкиат уло.

Токмэтов Ник.

Кужэнэр.

Волго эҥэр сэрыштэ

Волго эҥэрын шола вэл сэрыштыжэ, пэш сöрал, вэрыштэ Кокшайск сэла шинча. Тидэ—Звэнигэ районын ик сылнэ вэржэ. Тидэ вэр вӱдланат, чодраланат, олыкланат пойан. Ик мут дэнэ каласаш гын—курортлык вэр. Вот тэвэ тыжакын Звэнигэ райкомол отличнэ тунэмшэ-влаклан районысо пионьэр лагэрым почын.

Чаплэ Волго эҥэрын сэрыштыжэ шинчышэ кок пачашан кугу пöрт садэр лонгаш шылын шинчын. Тэвэ тидэ пöртыштö кызыт 130 пионьэр кана.

Нуно жапым пэш сайын эртарат: чэвэр кэчэш могырыштым калитлат, Волгышто йӱштылыт, чодрашкэ, олыкышко экскурсийым организатлат.

Лагэрыштэ затэйник-влак кружок, ПВХО дэн БГТО значоклан нормым сдатлымэ кружок, радиом йöратышэ-влакын кружокшо, авиомодэлизм кружок пашам сайын ыштат. Пионьэр-влак нормым сдайат.

Иоча-влакын кочкышышт пэш сай.

Тунэмшэ-отличник-влакын каникулышт вэсэлан, пайдалын эрта. Тыштэ нигэланат йокрок огыл.

Й. Л.

Кокшайск.

„АРТЭК"

Шэм тэҥызын кэчывал йӱмал вэл сэрыштыжэ (Крым) „Артэк" лӱман вэр уло. Тудо Айу-Даг курык йӱмалнэ, сылнэ дэч сылнэ кэчывал вэл пушэҥгэ дэн ужаргалшэ вэрыштэ шинча. Кэчэ йэда гайак тыштэ тэҥызын толкын дэн лӱшкалтмыжым колат, коклан тэҥыз пароход-влак эртэн каймым да тӱрлö пуш-шамычын толкын ӱмбалнэ лӱпшалт коштмыштым ужат. Крымын сылнылыкшым, тудын пойанлыкшым возэн пытарташ гайат огыл.

„Артэк"! Тидэ сылнэ вэрыштэ пэш чаплэ пионьэр лагэр ышталтын. Артэк лагэр почмылан тэний луаткок ий тэмэ. Ий йэда тышкэ тӱжэм дэнэ пионьэр-влак кэнгэж канышым эртараш погынат. Совэт Ушэмын чыла вэржэ гычат: олала гыч, йалла гыч пионьэр-влак тышкэ толыт. Рушыжо, татаржэ, узбэкшэ, украинжэ, йэврэйжэ, марийжэ—кö гына укэ. Тыштэ шуко тӱрлö калыкын йочажэ погынэн каныш жапым ик кугу йэшыштэ илэн эртарат. Чыланат иктэ-вэсыштлан изак-шольак улыт. Тэний „Артэкыш" мэмнан марий рэспублик гычат кок марий пионьэр-отличник-влакым (Иалпайэва дэн Пэтрова) колтымо.

Йошкар-Ола санаторийыштэ канымэ годым газэтым, кнагам лудмаш. Фото П. Вэткинын.

„Артэк" илышын историйышкыжэ тэний адак ик чаплэ йэшартыш лийэ. Тушто мэмнан пагалымэ испан шэмэр-влакын икшывышт канат. Нунын ачашт, авашт, изашт, акашт шкэнынштым нигунар чаманыдэ испан калыкын эрыкшэ вэрч кучэдалыт. Нунын эргышт, ӱдырышт Совэт Ушэмыш,—чыла иза-шольо калыкым йöратышэ элыш,—ужаш, шкэнынштым кандараш толыныт. 700 чоло испан пионьэр-влак Суук—Су—Артэкыштэ илат. Нуно Совэт Ушэмысэ эрык дэн илышэ калыкын пийалан икшывышт дэн пырльа канат, пырльа тунэмыт, иктэ вэсыштым йöратэн, шочмо йэшлан шотлэн пагалэн илат.

Тыгай кугу вэсэла йэшыштэ иктыланат йокрок огыл. Иокрок нэргэн ик рвэзынат вуйышкыжо ок пуро.

Кузэ вара илат? „Артэкыштэ" рвэзэ-шамыч мом ыштат? Тидым, очыни, чылажынат палымыжэ шуэш дыр. Тыштэ кочмо-йӱмö дэч моло жапшэ йочам мо эн чот куандара, тудым ыштыктат. Мо дэнэ модмэт шуэш, мом ужмэт-колмэт шуэш—чыла уло.

Рвэзэ-влак городки, „чижик" дэнэ модыт, войэннэ модышым эртарат, экскурсийыш коштыт. Курык йӱмалсэ йэрыштэ крым чэрэпахым, крабым кучат. Тӱрлö-тӱрлö шаргӱм (тэҥыз кӱ), тэҥыз раководым, мойн погат, коллэкцийым ыштат. Киношкоштыт. Вэт „Артэк" илыш гычат „Счастливая смена" („Пийалан вашталтыш") лӱман сылнэ кино сӱрэт уло. Кö гына „Артэкыш" мийэн гын, тудо „Артековский марш" дэн „Наш Артек" мурым мураш тунэмдэ ок тол.

Рвэзэ-влакым утларакшым Шэм тэҥыз сэр дэн экскурсийыш коштмаш пэш куандара. Нуно моторан пушыш альэ катэрыш (моторан кугу пуш) шинчытат Иалтыш (курорт ола) кайат, тушто портым, эмир бухарский дворэцым, музэйым, руш писатэль Чэховын пöртым ончат. Шукэртэ огыл, 19 ийуньышто „Артэкысэ" пионьэр-влак Иалтыштэ канышэ кызытсэ руш писатэль П. Павлэнко (На Востоке" романын автыржэ) дэк мийышт.

„Артэкыштэ" канышэ пионьэр Гурзуфым уждэ ок тол. Артэк дэч тудо пэш мӱндырак

(Мучаш 4-шэ могырышто).

60

Вэс эл газэт-шамыч—Громов, Иумашэв дэн Данилин йолташ-шамычын чоҥэштымышт нэргэн

Чэхословакийыштэ

Пӱтынь Чэхословак пэчать совэт льотчик-шамычын Иӱдвэл полюс гоч США-ш угыч чоҥэштымышт нэргэн поснак воза. Чыла газэт-шамыч „АНТ-25" самольотын старт налмыжэ дэнэ чоҥэштымыжэ нэргэн увэртарымашым пэчэтлат. Тугак пэрэльот участник-шамычын биографийыштым ончыктат. Иужо газэтшэ, мут гыч „Лидовэновины", „АНТ-25" самольот борт гыч колтымо чыла радиограммым увэртара.

Швэцийыштэ

Швэций дэн Норвэгий газэтшамыч Моско гыч Иӱдвэл полюс гоч США-ш кокымшо гана чоҥэштымэ нэргэн пэрвой гана чоҥэштымаш нэргэн возымо дэч шукырак возат. Чыла газэтшак самольотын снарӓжэньыжэ нэргэн, пэрэльотышто участвоватлышэ-шамычын биографийыштым да тулэч молымат пэш раш возат. Шуко газэтшэ вуймутэшак тыгэ ончыкта: Самольот пэш чаплын снарьажатлалтын. Льотчик-шамычым, эн пэрвойак Совэт Ушэм Гэрой Громов йолташын чаплэ пилот улмыжым чыланат палымэ нэргэн возат.

Турцийыштэ

Совэт льотчик-шамычын адак чоҥэштымышт нэргэн увэрым пэш куанэн вашлийыныт. 13 дэн 14 ийульышто лэкшэ газэтлаштэ пэрэльот нэргэн чыла увэр да льотчик-шамыч нэргэн биографий свэдэньым пэчэтлымэ. Газэт-шамыч вуймутэшак совэт льотчик-шамычын чакныдымышт да игэчэ сайак огыл гынат, шкэ шонымашкышт сэҥымаш дэнэ шумышт нэргэн ончыктэн возат.

Франциийыштэ

Францув пэчать Моско гыч Иӱдвэл полюс гоч Иӱдвэл Амэрикыш кокымшо гана чоҥэштымым пэш чот эскэрэн шога. Газэт-шамыч пэрэльот нэргэн Амэрик гыч налмэ тэлэграммым пэчэтлат. Тидын годымак,—совэт льотчик-шамычлан йӧндымӧ атмосфэрым вончэн кайашышт логалэш,—манын ончыктат.

Арагон фронтышто испан рэспубликан войска бойэц-шамыч итальан интэрвэнт шамыч дэч орудийым сэҥэн налыныт. Сӱрэтыштэ: рэспубликан войска бойэц-шамыч—сэҥэн налмэ орудий воктэн.

Сойузфото.

Испан сар фронт гыч

Рэспубликанэц-влакын сэҥымышт

Шукэртэ огыл рэспубликанэц-влак Вильйануэва дэль Пардильом сэҥэн налыныт ыльэ. Мӓтэжник-влак тидым мӧҥгэш сэҥэн налаш 12-шо ийульыштэ пэш кугу вийым пыштышт. Сандэнэ кэчэ мучко пэш чот крэдалмаш лийэ. Но тӱгэ гынат, рэспубликанэц-влак шкэ чаплэ контратакышт дэнэ нуным чактарэныт. Тидэ крэдалмаштэ мӓтэжник-шамыч пэш кугу эҥгэкыш логалыныт. Мӓтэжник-влакым Вильйануэва дэль Пардильо гыч гына чактармэ огыл, тугак тидэ йал тэрриторий позицэ гычат мӱндыркӧ шӱкалмэ.

Рэспубликанэц-влак Мостолэсыш чот наступатлат. Нуно тидэ пунктымат сэҥат гын, мӓтэжник-влаклан чакнашышт иккорно гына кодэш—тидэ Толэдо. Толэдош чакнашат нунылан пэш шучко.

Тугак 12-шо ийульышто рэспубликанэц-влакын авиацийышт пэш чаплын пашам ыштэныт. Нуно шуко пунктым бомбардироватлэныт да мӓтэжник-влакын 13 самольотыштым йужгыч волтэн шуэныт.

Йоча-влак культурно канат

„Патыр" колхоз (Морко р-н) каникулышто улшо йоча-влаклан жапым культурно да пайдалын эртарашышт чыла условийым ыштэн. Тэвэ колхоз правлэньэ районысо пионьэр лагэрлан 250 тэнгэ оксам ойырэн. „Патыр" колхоз гыч пэрвой смэнаштак ныл пионьэр-влак канат. Нуно лагэрыштэ жапым пэш сайын эртарат, шкэ тазалыкыштым пэҥгыдэмдат.

Колхозэш кодшо йоча-влакат олыкыш, чодраш коштыт, гэрбарийым ыштат. Адак сылнэ литэратурым лудыт, тӱрлӧ модыш дэнэ модыт.

Кудрьашов Иван

„АРТЭК"

(МУЧАШ)

огыл. Гурзуфышто Пушкинын пӧртшӧ уло. Пионьэр-влак тудым ончыдэ огыт чытэ.

Ливадий олашкэ кайат гын, тушто нунылан ожно кугыжан илымэ дворэцшым ончыктат. Кызыт тушто колхозник-влакын санаторийжэ. Шэм тэҥызын кэчывал вэл сэрыштыжэ пионьэр-влак пэш шуко тӱрлӧ моло оҥгай вэрымат ужыт. Нуно Крымын ожнысыж дэн кызытсэ илышыжым раш ужыт. Чыла тидым ушышкышт пыштат. Тыгай экскурсий рвэзэ-шамычын ушыштым, шинчымашыштым шара, кэлгэмда.

Экскурсий дэч посна пионьэр-влак кок кэчылан мойн походыш кайат. Нуно Ай-Пэтри альэ Романкош курыкым ончат. Тушто тӱрлӧ кушкылым, насэкомыйым погат. Походыш нуно пэш кугу куанымаш дэнэ йамдылалтыт. А вожатый-влак сай дэч сай модышым йамдылкалат. Походышто оҥгай войэннэ модышым, мойн эртарат. „Артэковэц-влак"—походым кугу пайрэмлан шотлат.

Шуко пионьэр-влак (чыла гайак) „Артэк" гыч кум-ныл значокан мойн лийын толыт. Нуно тушто ПВХО, БГТО, БГСО, Ворошиловский стрэлок значок-влаклан нормым сдайат.

Ик модыш гына огыл, тыштэ пионьэр-влак тӱрлылан тунэм кэртыт. Кэчэ йэда Совэт Ушэм илышым, капиталист эллаcэ увэр-влакым палэн шогат. Вождь шамычын илышышт нэргэн колыштыт. Тушто нунылан могай книга кӱлэш—тугай уло.

Лагэрыштэ пионьэр-влак вэлосипэд дэнэ, имньэ, пӱчӧ, автомобиль дэнэ кошташ тунэмыт.

Кузэ нуно вэсэлан канат,—чылажым возэн пытарашгай огыл. Чумыржым каласаш гын, лагэрым канышэ рвэзэвлак йывыртэн, тазагын мӧҥгышт кайышт манын ыштымэ. Партий дэн правитэльствэ „Артэкым" пэш шэргын аклат. Молотов йолташ „Артэкыштэ" икана вэлэ огыл лийын, тудо лагэрым пэш сайын шинча, лагэрлан чарныдэ полша.

„Артэк" лагэр—чыла пионьэр лагэрлан пример.

Г. Иэфруш.

Авамлан у законым умылтарэм

Мыйын авам рвэзэ огыл. Тошто илышын йӧсылыкшым тудо пэш сай шинча. Сандэнэ тошто илыш дэн кызытсэ илышын ойыртэмжымат ужэш, тудын нэргэн ойлэнат кэртэш. Тэвэ мый тудлан „СССР Вэрховно Совэтыш сайлымэ нэргэн положэньым" лудым, умылтарэн пушым. Авам пашам кудалтэн колышташ тӱҥальэ. Вара чытэн кэртдэ ойлаш тӱҥальэ:

— Эргым, ожно гын, кӱшыл органыш шэмэр сайлалтын огыл, тушко сайлаш праважэ укэ ыльэ. Тушко кугу пойанвлак гына сайлалтыныт, шкэ законышт дэнэ мэмнам кӱрын иланыт. Кызыт гын, ССР Ушэм кӱшыл органыш сайлашлан у избиратэльнэ закон чылалан тӧр правам пуэн. Адак тидымат каласыдэ ок лий: ожно йӱдвэлыштэ илышэ тыгыдэ калык-влак лум коклаштэ пыкшэ-пыкшэ илаш тӧчэныт. Нунылан нимогай полыш лийын огыл. Кызыт гын, тушто школ, больницэ, учрэждэньэ-влак кушкыт; ССР Ушэм кӱшыл органыш сайлашланат праван улыт. Эргым, ончыклык йэҥ улат, тыгай кугу эрык годым тунэм,—маньэ авам. Иванов Вэньа.

Торйал район, „Чобык" колхоз.

Каникул вэсэлан эрта

Каникулым моштэн эртарымаш у тунэммэ ийлан йамдылалтмаштэ пэш кугу полышым пуа. Сандэнак мыйат кэҥэж каникулым вэсэлан эртараш тыршэм. Кажнэ эрдэнэ турникыштэм лийам. Адак эҥэр сэрвоктэнэ, чодраштэ, олыкышто тӱрлӧ пэлэдышым, насэкомыйвлакым эскэрэн коштам. Ойар кэчэ годым кэчэш кум гана йӱштылам.

Мыйын адак изи библиотэкэм уло. Тушто 40 нарэ рушла да марла книга-влак улыт. Нуным чыла лудын пытарэнам. Мылам эн путыракшым руш писатэль В. К. Арсэньэвын—„Дэрсу-Узала", А. Панфэровын—„Бруски", молат пэш кэлшышт.

Кызыт мый А. Пушкинын „Дубровский", „Капитан ӱдыр" да „Той имньэшкэ" поэмыжым, М. Горькийын ойлымаш-влакшым. Крыловын басньыштым лудам.

Киношко чӱчкыдынак коштам. Лудаш газэтэмат уло: „Иамдэ лий", „Рвэзэ коммунист", „Марий Коммун" толэш.

Иванов Ильа.

Коклала ПКШ, Пэрнур район.

Врид. отв. редактора—
А. ИАНАЛОВ.

Упол. Марлита № А—151 Тираж 7360 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „Марий Коммун"